

EDITORIAL

La investigació per a la pau i els estudis de resolució i transformació de conflictes han insistit des de fa temps en la importància de la comunicació en la dinàmica dels conflictes i en la seva resolució, tant en la seva fase violenta com en els moments en què l'accent es posa en les negociacions per aconseguir un alto-el-foc o en la implementació dels acords i la construcció de la pau a mig i llarg termini. A més, recentment s'ha insistit també en el paper cabdal que en l'època de la globalització i de la cibertecnologia, tenen i poden tenir en la resolució de conflictes les noves tecnologies de la informació i de la comunicació, i en particular la xarxa global de comunicacions electròniques i les xarxes socials. D'aquí la importància de dedicar el tema central, en profunditat, de la revista a la temàtica, a la relació entre guerra, pau i comunicació. I d'aquí també les reflexions que segueixen.

Cal subratllar, en primer lloc, que les tecnologies tot i no ser neutres, tampoc tenen valors implícits: tot depèn de qui i com les faci servir. En el món de la comunicació de masses, la tecnologia és un instrument de doble tallant. Per exemple, la ràdio va servir per convocar a un genocidi (Ràdio de les mil colines, Ruanda, 1994), però també serveix ara al Congo com instrument per cohesionar les dones víctima de la violència sexual i explicar els seus problemes o, a Burundi per articular una emissora obertament multiètnica (projecte Ijambo). Podem donar altres exemples: els mateixos telèfons mòbils que han necessitat coltan per funcionar i han alimentat alguns conflictes bèl·lics, s'usen per vendre minerals i comprar armes quotidianament als mercats mundials, i, en una experiència pionera a Burundi, per ensinistrar a 8000 líders locals en resolució de conflictes i, alhora, perquè ells els facin servir amb les seves comunitats.

Altrament dit, els mitjans de comunicació, incloses les xarxes socials, poden servir tant per informar, educar, empoderar i per tant com factors de connexió o unió, com per crear estereotips, atiar la violència, dividir i, mitjançant violència cultural, legitimar solucions violentes i fractures del teixit social. Per tant, tot i el paper especialment esperançador de les xarxes socials a les revoltes àrabs o a la gestació a Espanya del moviment regenerador de la democràcia anomenat "15 de maig" a través d'acampades a places de les principals ciutats del país, també poden servir per a finalitats totalment antagòniques. Parafrasejant McLuhan, el medi és certament el missatge, com mostren les constriccions de caràcters de twitter, però el missatge pot ser molt divers.

En segon lloc, cal tenir present el paper dels periodistes que cobreixen conflictes armats o processos de construcció de la pau ho fan sotmesos a fortes constriccions contextuais, d'accés a la informació en condicions difícils, de marcs mentals i percepcions col·lectives de les que no poden separar-se plenament. I sabem que ens els conflictes les percepcions, estereotips i marcs mentals sobre l'altre, sobre la identitat de l'enemic, tenen una importància cabdal. En tot cas, la gran novetat de la postguerra freda és haver mostrat que els periodistes i mitjans de comunicació poden tenir també un paper dual, de doble tallant, poden, sovint inconscientment, afavorir la legitimació de la violència (com sol dir-se, tindrien un paper "warmaking") però també tenen la possibilitat de ser un factor de construcció de pau. En aquest sentit, comptem amb les propostes, senzilles i fàcils d'aplicar, de Lynch y Galtung¹.

D'elles es deriven alguns principis pràctics per a exercir un periodisme responsable en termes de construcció de la pau, articulades entorn 6 a recomanacions:

1. Evitar les simplificacions en presentar conflictes com dues posicions enfrontades per un únic tema, quan solen estar implicat nombroses causes i estar presents diversos actors.
2. Evitar presentar les parts en conflicte com una confrontació entre el bé i el mal.
3. Donar cobertura a les iniciatives de pau, de les elits i dels actors de base, i explorar formes quotidianes de transcendir la conflicti-vitat.
4. Emprar un llenguatge precís, evitant al màxim paraules massa emotives o etiquetes demonitzadores.
5. Prestar atenció als objectius compartits i els fonaments comuns existents entre les parts.
6. Maldar per evitar les disfuncions perceptives, mitjançant una informació el més precisa possible.

Altrament dit, les dues observacions poden resumir-se amb l'ajut de dos clàssics del pensament sintètic, de les sentències curtes. Ser conscients de la dificultat de comunicar, perquè deia Georges Bernard Shaw que el principal problema de la comunicació és la il·lusió de creure que ho has aconseguit. I recordar que, com ja recomanava l'estoic Epictet, abans de parlar cal saber el significat i les implicacions del que diràs. Tenint en compte ambdues coses, les oportunitats d'un món quasi permanentment connectat són enormes.

Rafael Grasa.

1. J Lynch/J Galtung., Reporting conflict: New Directions in Peace Research Journalism, Brisbane, University of Queensland Press, 2010.

SUMARI

EDITORIAL	1	ENTREVISTA	13
EN PROFUNDITAT	2	TRIBUNA	15
INTRODUCCIÓ	2	L'educació per la pau i l'escolta	15
ARTICLES CENTRALS	3	D'acord amb l'Osama	16
Interessos estratègics, batalles i escaramusses periodístiques.....	3	RECOMANEM	17
Periodisme de conflicte Temps, lloc i circumstàncies.....	5	ACTUALITAT	19
És possible configurar un món diferent a través del periodisme? ..	6	Notícies de l'ICIP	20
Quina comunicació per la pau fan les ONG catalanes?.....	8	Notícies del món.....	21
Ciberactivisme per la pau: entre la urgència i la reflexió	9		
PER SABER-NE MÉS	10		

EN PROFUNDITAT

INTRODUCCIÓ

Comunicació i conflictes armats

Pablo Aguiar Tècnic de l'ICIP

Xavier Alcalde Tècnic de l'ICIP

Cèlia Cernadas Col·laboradora de l'ICIP

Al nostre món els mitjans de comunicació hi juguen un paper fonamental. Fins al punt que sentim que allò que no surt als mitjans no existeix i que la nostra visió del món està altament condicionada pel que els mitjans ens transmeten. Sovint, són la nostra única font d'informació. En el tema dels conflictes armats, és potser on això es veu d'una forma més clara... i més injusta. És per aquest motiu que hem pensat que la relació entre mitjans de comunicació i conflictes armats requeria d'una anàlisi *en profunditat*.

Per què determinats conflictes no apareixen mai als mitjans de comunicació? Per què alguns ho fan en portada durant un temps per després anar llanguint a les pàgines interiors i finalment desaparèixer? Fa ben poc

ens hem trobat quasi simultàniament amb l'aprovació de l'ús de la força per part de Nacions Unides per a dos contextos diferents (Líbia i Costa d'Ivori) i que han gaudit d'una cobertura mediàtica molt diferent. Sota quins criteris els mitjans de comunicació segueixen determinats conflictes mentre n-obliden d'altres? Quins són els factors que determinen que un conflicte sigui notícia? Aquests són alguns dels interrogants als que el professor Xavier Giró intenta donar resposta en el seu article "*Interessos estratègics, batalles i escaramusses periodístiques*".

Un altre aspecte que ens semblava important de tractar era el periodisme als conflictes armats narrat en primera persona. La difícil tasca d'explicar la realitat es fa encara més complicada en un context bèl·lic, i més quan la crisi i la reestructuració de les empreses periodístiques obliguen molts professionals a fer-ho des de la condició del *freelance*. Alberto Arce, periodista i polític, ens explica des de Misrata, a Líbia, les problemàtiques inherents al periodisme realitzat en (i des de) el conflicte en el seu article "*Periodisme de conflicte. Temps, lloc i circumstàncies*". El tradicional rol del corresponal de guerra, des de la perspectiva del segle XXI.

Com dèiem, els mitjans de comunicació configuren la realitat, ens la *dibuixen*. Actualment, sembla evident que es troben

esbiaixats cap a una vocació sensacional i bel·licista. Ara bé, seria possible pensar en un altre tipus de periodisme? Un periodisme que tingués precisament com a fonament la incidència en la realitat d'una manera positiva en termes de pau. Aquest és l'origen de Corresponsales de Paz. Una de les seves fundadores, Cristina Ávila, ens exposa una visió llunyana del *status quo* i alhora compromesa amb l'exercici de la professió en el seu article "*És possible configurar un món diferent mitjançant el periodisme?*"

Els darrers dos articles de l'especial aborden qüestions relatives a la comunicació més enllà del periodisme. En primer terme, enfocant directament al sector de les ONGs, Montse Santolino incideix en la relació entre el moviment organitzat i la comunicació per a la pau en el seu article "*Quina comunicació per la pau fan les ONG catalanes?*". Aquest és l'eix central del pioner estudi que ha realitzat un grup d'investigadors de la Universitat Autònoma de Barcelona i que us presentem aquí.

En segon terme ens semblava que en un especial sobre comunicació i conflictes calia fer un esforç per analitzar les noves formes de comunicació i les repercussions que tenen sobre el clàssic rol de l'activista. De fet, aquest ha estat un dels àmbits que l'ICIP ha volgut fer senya de la seva identitat i resultava per tant imprescindible dedicar-hi un article. En aquest sentit, el periodista i expert en ciberactivisme Jordi de Miguel fa un balanç de l'ús i del potencial de les xarxes socials per a la transformació social, tot i recomanant la cerca de l'equilibri entre la immediatesa i la reflexió, en el seu article "*Ciberactivisme per la pau: entre la urgència i la reflexió*".

Finalment, si es fes una enquesta a nivell mundial sobre qui són els periodistes més compromesos en desentelar els horrors de la guerra no hi ha dubte que Gervasio Sánchez figuraria en moltes de les respostes. El foto-periodista de prestigi internacional acaba de presentar a Barcelona la seva exposició "*Desapareguts*" i és la persona que ocupa el nostre espai d'entrevista.

A la revista també hi trobareu articles d'opinió de Marina Caireta sobre l'educació per la pau i l'escolta, així com una reflexió sobre l'assassinat d'Osama Bin Laden per part de Pablo Aguiar i les habituals seccions *Per saber-ne més*, *recomanem*, *notícies de l'ICIP* i *notícies del món*.

Bona lectura!

ARTICLES CENTRALS

Interessos estratègics, batalles i escaramusses periodístiques

Xavier Giró i Martí

Professor de periodisme a la UAB i membre de l'Observatori de la Cobertura Informativa dels Conflictes

Un entrellat de factors determina quins conflictes són notícia

Un seguit de vectors opera en els grans mitjans de comunicació, tant sobre la decisió d'ocupar-se o no d'un conflicte, com sobre la manera fer-ho. Les jerarquia internacional entre països i els fluxos informatius mundials s'entrelliguen amb la naturalesa econòmica i política dels mitjans i amb la cultura periodística de la noticiabilitat.

D'entrada, hi ha un immens doll d'informació que arriba als mitjans procedent de les grans agències de notícies, que, tret d'excepcions, són occidentals. Per tant, el material que subministren prioritza els interessos tàctics i estratègics de les metròpolis i les seves antigues colònies —amb les quals gairebé sempre hi ha algun tipus de relació—. Les confrontacions internacionals o les internes d'altres països amb repercussions per les grans potències hi queden incloses.

Que tinguin el focus informatiu en els seus entorns econòmics, polítics i culturals s'explica perquè, per exemple, les agències nord-americanes, britàniques, franceses, espanyoles, etc., serveixen sobretot a mitjans dels seus països, i lògicament resulta més atractiu per a les seves audiències parlar-los d'àmbits que els són relativament propers.

Hi ha mitjans que no tenen corresponsals a l'estranger; per tant, la seva tria està atrapada dins l'oferta de les agències. Els que en tenen, per una banda, també els situen a llocs d'importància no discutida com Jerusalem o Washington, i per l'altra, a zones d'interès per al país on es difon el mitjà. Per exemple, els espanyols prioritzen l'Amèrica Llatina i els francesos el Magrib i l'Àfrica sud-sahariana.

De fet, la xarxa de corresponsals dóna prestigi i personalitat al mitjà, perquè ells o elles despleguen sobre un mateix litigi enfocaments diferenciats —tant professionalment com ideològicament— dels que fan els mèdia amb qui competeixen. Tanmateix, els corresponsals no estan només per lluir-los i, si són de plantilla, el seu sou s'ha d'amortitzar; per tant, se'ls demana assíduament contribucions que inevitablement seran de la zona on són. Vet aquí un vector que reforça la prioritat derivada de la metròpolis.

S'ha d'afegir, però, que, eventualment —dins de la seva àrea— s'ocupen també de conflictes poc o gens coneguts, encara que força limitadament perquè l'espai informatiu és finit, reduït i delimitat pels assumptes que es consideren d'actualitat dins del sistema de mitjans.

Ara bé, ¿com es determina què és l'actualitat? En línies generals, hi ha dos mecanismes contraposats. L'un consisteix a seguir el que diuen els mitjans "estrella": CNN, *New York Times*, etc. Tant és així, que hi ha un munt d'anècdotes sobre caps d'informatius que demanen als corresponsals o als enviats especials que elaborin informacions a partir del que acaben de veure o sentir a la CNN.

L'altre, només en aparença paradoxal, consisteix a mirar què ha fet la competència. Si tots han fet més o menys el mateix, autoconfirmen la correcció del seu criteri; si un discrepa, es preocupa perquè desentona i així es tanca el cercle.

Cal afegir que la pràctica selectiva descrita fins aquí es combina amb criteris periodístics i ideològics. Quantitativament, un contenciós mereix convertir-se en notícia si afecta moltes persones o bé comporta una gran destrucció material. I, qualitativament, si els fets afecten persones amb poder —encara que siguin poques— o si comporten una vulneració de drets humans que l'opinió pública considera escandalosa, per molt que tampoc afectin un alt nombre d'individus, com podrien ser casos de tortures.

Amb criteris com els darrers, a vegades hi ha conflictes que tot i no encaixar dins l'interès de les metròpolis ocupen un espai perquè algú dins la redacció, en una mena d'escaramussa, aconseguix *colar-los*. S'ha d'entendre que, per exemple, el criteri de solidaritat no és la regla, sinó una excepció a la norma, per molt que sigui una pràctica existent.

Fins aquí, els vectors que expliquen per què força conflagracions no són mediàtiques. ¿Què passa, però, amb les que sí apareixen i després desapareixen, encara que continuïn?

La batalla per l'audiència es lliura al voltant d'una pregunta clau: ¿què hi ha de nou? Un conflicte que no evoluciona no aporta novetat, deixa de ser notícia. I si, encara que hi hagi moviment, el periodista no sap veure els canvis o no els sap explicar, també deixa de ser notícia.

Sí els mitjans el cobreixen, però n'apareix un de més fresc, acabat d'explotar, inexorablement és més nou, té interès i, per tant, és probable que desplaci parcialment o totalment l'anterior, perquè l'espai informatiu —com ja s'ha apuntat— és limitat. Si, a més, el *vell* no era una preferència del mitjà —pel motiu que fos— tindrà la porta oberta per esfumar-se.

Gairebé no caldria esmentar que si es tracta d'un conflicte ja immers en un procés de pau, l'interès decau, perquè justament els processos de pau són lents, volen calma i distensió; en fi, gairebé un catàleg del que no produeix notícies amb la intensitat que els mitjans demanen per captar fàcilment audiència. D'aquí la forta tendència a abandonar el terreny quan la violència s'ha aturat, encara que tot just comencin la resolució, la reconstrucció i la reconciliació.

Tot això, a cada mitjà és matisable en funció del sedàs ideològic que apliqui. Els interessos particulars empresarials en un país o les aliances polítiques dels mitjans poden explicar les seves derives informatives. Ara bé, la tendència general sobre la presència informativa dels conflictes queda determinada pels factors apuntats més amunt.

Periodisme de conflicte Temps, lloc i circumstàncies

Alberto Arce

Polítòleg i periodista

La ciutat de Misrata, a Líbia, porta dos mesos assetjada i aïllada de la resta del país. La seva única entrada practicable és per via marítima, a través del port. Des que va començar el setge, a finals de febrer, quatre vaixells han mantingut els subministraments d'armes i vitualles que els rebels i la població necessiten per mantenir les seves posicions militars i la supervivència de la població.

Així que si un periodista estranger vol accedir a la ciutat per informar sobre la situació, ha de jugar amb l'accés a un lloc relativament complex, el temps que pot dedicar-li i l'espai als mitjans que pot aconseguir a canvi per decidir si és factible, primer, i rendible, després. Ha de tenir en compte, també, la variable independent. Dos fotògrafs han mort i un blogger francès ha estat greument ferit des que va començar la batalla a la ciutat.

La primera de les variables és la del contacte: conèixer i convèncer les persones que noliegen els vaixells; números de telèfon, correus electrònics i cartes de presentació; identificar-se i convèncer persones que tenen altres prioritats de la importància de permetre a periodistes accedir a la zona.

La segona de les variables és la paciència. Quant de temps és necessari? Fins on arriba el temps raonable de l'estada? Cada dia que passa augmenta la confiança derivada del coneixement del lloc i de les persones, també el nombre d'ocasions en les quals s'assumeixen riscos.

Arriba la història. El lloc, les persones, el relat i les seves possibilitats. Afegir-se a una unitat rebel i accedir als llocs de combat. L'accés a primera línia, amb total llibertat i de la mà dels combatents és, precisament, una de les grans excepcionalitats d'aquest conflicte. Una de les característiques que el converteixen en diferent d'altres conflictes contemporanis.

Un periodista pot elegir una unitat de rebels i passar-hi tant de temps com vulgui, acompanyant-los en combat, dormint en les seves posicions. Pot compartir tant de temps com es pugui permetre. Pot, també, canviar de posició cada dia, decidint així el que vol documentar.

A Misrata, el catàleg d'escenes que poden fotografiar-se és ampli. Som testimonis d'escenes de combat urbà, casa per casa, amb armes lleugeres. De l'ús de metralladores individuals i antiaèries, d'atacs amb RPG. De bombardeigs de morter i des de tancs o del llançament de coets Grad des d'ambdós costats de la trinxera. Sense oblidar-se de l'amenaça transversal que suposen els franc tiradors.

Sense oblidar-se del que succeeix als hospitals, de la situació de milers de famílies refugiades en escoles o de centenars de treballadors africans que s'amunteguen al port en espera d'un vaixell per fugir de la ciutat. Misrata és una ciutat assetjada, amb una sortida al món, la marítima, que només es troba practicable unes quantes hores a la setmana.

Des del punt de vista estrictament professional, Misrata és un repte per a qualsevol periodista que entengui la proximitat com a metodologia de treball. Una experiència única i extraordinària per la gran varietat d'aspectes del conflicte armat que es concentren en un espai molt limitat. Un lloc on es dirimeix una guerra, al mateix temps que s'ha gestat una revolució. En un país àrab on la religió no és el motor del conflicte i on, malgrat que a alguns els soni estrany, el petroli no és l'única raó per la qual es lluita.

Misrata és un catàleg d'escenaris per al periodisme de conflicte. Sempre que no s'oblidi que, a més, és el lloc on centenars de milers de persones sofreixen i esperen que algú ho expliqui. Perquè explicar-ho potser serveixi per contribuir al seu alleujament.

És possible configurar un món diferent a través del periodisme?

Cristina Àvila-Zesatti

Editora General de Corresponsal de Paz

Configurar la realitat: el negoci de la guerra mediatitzada

Un clíxé bastant acceptat a les redaccions és aquell que diu que “*good news are bad news*”. D'acord amb la meva experiència de més de quinze anys en diversos mitjans internacionals, en realitat les “bones notícies” ni tan sols no arriben a ser notícia. Els mitjans ens presenten una successió d'imatges i textos d'un món col·lapsat, enfrontat, tenyit de sang, en regirades constants que semblen sorgir d'un dia per a l'altre i que s'esfumen dels titulars només per donar lloc a “un altre nou i inexplicable conflicte” proper o llunyà.

Però realment habitem al món enfurismat que ens presenten avui els mitjans de comunicació? La resposta és no. Però és una resposta que permet matisos. Vivim en un món complex, sens dubte; tanmateix, els mitjans (sobretot els grans estan interessats precisament a no matisar el seu missatge i a presentar-nos aquesta fragmentació de la realitat, on l'odi sembla ser la constant que ens defineix.

Per entendre aquest “discurs de guerra mediatitzat”, en primera instància cal conèixer qui són “els grans mitjans” mitjançant els quals ens arriba aquest arsenal de paraules i imatges.

Actualment, cinc agències de premsa distribueixen el 96 per cent de les notícies mundials: Reuters (Anglaterra), Associated Press (Estats Units), France Press (França), EFE (Espanya) i DPA (Alemanya), i cada vegada més, de manera creixent, també de l'agència xinesa de notícies Xinhua; curiosament, d'aquests sis estats que controlen la informació, quatre pertanyen al Consell Permanent de Seguretat de les Nacions Unides.

A la iniciativa privada, el panorama no és gaire diferent: els grans monopolis informatius —impresos, electrònics i cibernètics— no són a les mans de més de deu capitals privats, el poder dels quals és fins i tot major al que exerceixen els mateixos estats. Un exemple emblemàtic de la vinculació entre els interessos dels estats i dels grans mitjans informatius és el de l'empresa nord-americana General Electric, gran productor i exportador d'armes, i alhora propietària de la National Broadcasting Company (NBC), una de les cadenes televisives nord-americanes més importants i d'abast mundial. A la seva pàgina corporativa poden llegir-se apartats com ara “Donant suport a les nostres tropes”, “Associant-nos amb Governos” i fins i tot una política especial per a l'Iran.

No és un cas aïllat. El “model CNN” que des de la seva tendenciosa, i també reeixida, cobertura de la primera Guerra del Golf (1991) convertí la guerra en espectacle, i és infinitament imitat, no únicament per altres televisions, sinó també pels formats “curts i descontextualitzats” de diaris i llocs web de tot el món.

Així doncs, amb aquest entramat de “relacions perilloses” entre mitjans i governs no és d'estranyar que la imatge del Sud —i de vegades del Nord mateix— sigui avui una fotografia en blanc i negre: violència, catàstrofes, pobresa, gana, guerres, ignorància. Les guerres que “interessen” es magnifiquen, mentre que altres conflictes —armats o no— són completament ignorats.

Periodisme de guerra vs. periodisme de pau

Johan Galtung afirmà: “Hi ha un periodisme que, en lloc de la violència, posa l'èmfasi en les possibilitats”. Per a ell, i per a altres teòrics d'aquesta visió del periodisme, la qüestió rau en l'ètica de l'acostament als fets. No es tracta d'eludir la violència, sinó de comptar-la des d'una altra perspectiva, la de les solucions, que inevitablement, són sempre presents des del naixement mateix de qualsevol conflicte, sigui aquest armat o no.

Prendre aquesta opció periodística, la de la pau, no hauria de ser tan difícil, si no fos perquè darrere del model informatiu actual hi ha el model econòmic neoliberal, que no cal dir-ho, està basat en una “economia de guerra”. Però sens dubte, per realment somiar amb continguts mediàtics diferents faria falta, ni més ni menys, configurar un nou model econòmic.

Aquest clamor no és nou. Entre el 1970 i el 1980, l'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (UNESCO) va elaborar el document *Diverses Veus, Un Sol Món*, més conegut com l'Informe McBride, l'objectiu del qual era crear un “nou ordre comunicatiu” que promoguéssin la pau i el desenvolupament humà.

El text ja identificava els problemes comunicatius als quals avui ens enfrontem: la concentració dels mitjans, la comercialització de la informació, l'accés asimètric a la informació, el desequilibri als fluxos informatius (nord-sud), i la dependència econòmica dels mitjans i les fonts per cobrir la informació,

Però no solament les raons econòmiques pesen en el llenguatge que usen els mitjans per transmetre aquesta violenta imatge de la realitat. Es tracta també d'una qüestió sistèmica i cultural, motivada per la (falsa) idea que la violència ven, o dit d'una altra manera: que això és el que els receptors dels mitjans volen i esperen de les notícies.

Aquest equívoc sensacionalista té raons històriques. Quan els primers “corresponsals de guerra” van començar a transmetre els seus reports de manera sistemàtica a través del telègraf van decidir que era molt millor exaltar el discurs bèl·lic amb tints heroics.

Naief Yehya afirma que “el mite de la guerra es va explotar sense el menor pudor, i el públic va desenvolupar una gana per aquest tipus de narracions que han evolucionat per convertir-se avui en ‘entreteniment bèl·lic’ [...] i que han propagat la immoral percepció de la guerra com un videojoc”.

I aquest “mite de la guerra heroica” el trobem també lligat constantment a “qüestions patriòtiques”. Durant la Primera Guerra Mundial, per exemple, els grans mitjans de l'època van censurar la informació sobre una treva ocorreguda entre soldats rasos alemanys, britànics i francesos, que va tenir lloc en el Nadal del 1914, una treva que es va estendre durant diversos dies i a diversos llocs on es lliuraven combats i que va ser aviat extingida pels alts comandaments dels governs, ja que “havien gastat molt a preparar l'ofensiva”. Exemples com a aquest, el de “gent corrent” que emprèn iniciatives pacífiques, succeeixen cada dia en tots els conflictes (armats o no) als quals ens enfrontem en el complex món d'avui. Per la seva naturalesa, la majoria d'aquests esforços solen ser espontanis, i a més solen ser “silenciats” per l'estatu quo, incloent-hi els grans mitjans de comunicació.

Per tant, contribuïm els mitjans a ratificar la idea d'un món ple d'inseguretats i violència? O per plantejar la pregunta més propositivament: pot fer alguna cosa el periodisme per contribuir a la pau social, encara que sigui sota l'esquema econòmic i mediàtic actual? La resposta és sí, per a ambdós plantejaments, i es diu periodisme de pau.

L'anomenat “periodisme de pau” no vol dir escriure sobre “bones notícies”, sinó fer un seguiment de la nostra realitat des d'una altra perspectiva, amb una altra mirada i amb motivacions diferents. Per a aquest tipus de periodisme, en un món on “suposadament” la rutina quotidiana és la guerra, l'esdeveniment noticiable és precisament “la pau”.

I els preceptes d'aquesta visió de la realitat s'ajusten molt al periodisme ètic: comprendre assenyadament el conflicte (o la guerra) abans d'intentar comptar-lo, perseguir la veritat simètrica amb participació de totes les arestes socials, evitar confondre el conflicte amb la violència i, sobretot, presentar un resultat orientat cap a les possibilitats que sorgeixen entre les parts involucrades.

Ara, el periodisme de pau requereix més espai i més temps. Perquè aquesta visió posa molt èmfasi en el context. En l'“abans i el després”, en els motius i les conseqüències, atès que, al cap i a la fi, la violència és un esdeveniment; el conflicte, una oportunitat, i la pau, un procés. En suma, el periodista de pau té un ritme diferent, i no solament denúncia: també, i sobretot, proposa.

Un corresponsal de pau com a antítesi del corresponsal de guerra

Ryszard Kapuscinski va dir que el primer que ell buscava en arribar a un país sumit en la violència era “el lloc on reneix l'esperança”.

La recerca de l'esperança és el que ens hem proposat amb la creació, el 2009, d'un mitjà de comunicació digital denominat Corresponsal de Paz (www.corresponsaldepaz.org), una nova aposta periodística orientada enterament a aquest canvi de mirada.

Portant a “la primera plana” aquelles iniciatives que sorgeixen per part d'individus i organitzacions que busquen restablir la pau allà on la guerra i la violència han plantat la seva llavor. Hem comprovat una i altra vegada que hi ha un món més solidari, més humà i més propositiu. Un món que es contraposa a aquest “retrat distorsionat” que ens fan els grans mitjans.

Aquest és, evidentment, un mitjà sense ànim de lucre, fora de l'entramat econòmic, ja que partim de la premissa que un nou model informatiu requereix inserir-se en un nou model financer.

La nostra feina ha estat possible gràcies a una beca de l'ONG suís-catalana I with (www.iwith.org), una entitat que va creure i va apostar per aquest esforç periodístic, decidit a tornar-nos l'esperança en l'ésser humà, en el nostre potencial creador, per sobre de la nostra faceta destructora.

La nostra tasca autoimposada consisteix ara no només en millorar el focus d'aquesta ‘fotografia del món’ sinó també i sobretot, empoderar a les iniciatives pacífiques que sorgeixen a cada conflicte i a cada guerra, perquè en Corresponsal de Pau, estem convençuts que l'absència d'informació sobre la solució dels conflictes, estimula al seu torn, l'absència de pau.

L'autor i pedagog espanyol Rogelio Blanco va afirmar que “el major crim contra l'home és matar l'esperança”; per això, aquesta proposta informativa de “la visió mediàtica d'un món en positiu”.

Quina comunicació per la pau fan les ONG catalanes?

Montse Santolino

Membre del Fòrum de Comunicació, Educació i Ciutadania (<http://cicomunica.blogspot.com/>)

Recentment, l'ONG La Bretxa ha publicat al seu bloc (<http://bretxaafrica.blogspot.com/2011/04/estudi-sobre-comunicacio-per-la-pau.html>) l'estudi que han impulsat, anomenat *Comunicació per la pau en el sector de les ONG catalanes* (<http://ves.cat/aD2R>). Anàlisi d'enfocaments i pràctiques de comunicació per la pau. Es tracta d'una completa diagnosi del treball comunicatiu realitzat en els últims dos anys per 62 entitats catalanes, en el marc dels seus projectes de construcció de pau en països amb conflicte armat.

Elaborat per un equip d'investigació coordinat per Ana Fernández Viso, de l'InCom-UAB, i amb el suport financer de l'Oficina de Promoció de la Pau i el Drets Humans, l'estudi vol promoure el debat documentat sobre aquest tema que, tal com s'ha confirmat, és força desconegut entre les ONG catalanes, malgrat la seva llarga tradició de treball per la pau. De fet, cap de les 62 ONG analitzades fa servir el concepte de comunicació per la pau als seus documents o a les seves webs, i les entrevistes realitzades a persones clau del sector posen

de manifest la manca de referents teòrics clars en aquest sentit i el gran desconeixement de les experiències internacionals. Això no vol dir, però, que les ONG no facin comunicació per la pau —l'estudi destaca algunes bones pràctiques—, sinó que es fa sota moltes altres etiquetes, com ara comunicació alternativa, periodisme per la pau, comunicació emocional, diàleg intercultural, processos de reconciliació social, sensibilització, processos participatius, etc.

Per tal de facilitar una visió àmplia, integral i estratègica de la comunicació que inclogui els actors, les accions i els continguts de la informació, però també els processos comunicatius, es defineix la comunicació per la pau com "totes aquelles intervencions orientades a corregir o reduir les errades i carències de la comunicació social des de la perspectiva de la seva contribució a l'establiment d'unes relacions pacífiques, respectuoses, equilibrades, constructives i cooperatives entre la multiplicitat d'actors que interactuen en el conflicte, que influeixen a la seva dinàmica i, a la vegada, es veuen afectats per ella". A partir d'aquesta definició global, s'estableixen diverses categories per a l'anàlisi que porten associades algunes activitats tipus. D'una banda, s'analitzen aquelles accions i aquells projectes que busquen influir en els mitjans, ja siguin els grans mitjans o els mitjans comunitaris del país en conflicte, o els mitjans catalans i internacionals; de l'altra, totes aquelles intervencions en el país en conflicte que busquen la reconstrucció del teixit social, incidir en els actors polítics del país o donar suport comunicatiu a altres programes de construcció de pau que es portin a terme; i, finalment, es valoren aquelles propostes que pretenen incidir en els actors externs, com ara els actors del sistema d'ajuda, l'opinió pública o la comunitat política internacional.

A l'hora d'interpretar els resultats, no es pot oblidar que la mostra està conformada per dos tipus d'ONG: les de pau, que històricament han treballat només al Nord, i les de desenvolupament, que treballen majoritàriament al Sud però que també ho fan al Nord. Així, una de les principals conclusions és que tot i existir iniciatives veritablement valuoses i rellevants en gairebé totes les categories d'anàlisi plantejades, la gran majoria d'ONG opta bàsicament per informar i sensibilitzar puntualment l'opinió pública catalana sobre alguns conflictes. Només la meitat fan un treball que vagi més enllà, amb formació i anàlisi, i només una dotzena de les 62 duen a terme campanyes de mobilització i pressió política. Per contra, als països en conflicte es desenvolupen molt pocs projectes centrats en la comunicació o amb visió comunicativa, i gairebé no es treballen enfocaments fonamentals per a la resolució dels conflictes, com ara la incidència sobre els actors polítics (només vuit ONG), sobre els mitjans públics o privats (només tres ONG) o sobre els comunitaris (només sis ONG).

Si en comunicació en general, i en comunicació per la pau en particular, el treball efectiu requereix articulació a molts nivells i entre molts actors, les diferents tradicions de treball de les ONG de pau i desenvolupament suposen altres debilitats globals importants, com ara que tot el *know-how* adquirit a Catalunya no entri en diàleg ni tingui correspondència en el treball sobre terreny; la poca visibilització dels actors i les propostes i estils de fer la pau del Sud, o la poca complementarietat discursiva entre les campanyes sobre conflictes concrets i aquelles que, de manera més genèrica, fomenten la cultura de pau. Tot i que l'adscripció a xarxes —un exercici comunicatiu com a tal— és més declarativa que real, cal destacar finalment i molt especialment que l'acció concertada per a Colòmbia i Palestina ha reforçat el suport social i polític a aquells països.

Ciberactivisme per la pau: entre la urgència i la reflexió

Jordi de Miguel

Membre del Fòrum de Comunicació, Educació i Ciutadania (<http://cicomunica.blogspot.com/>)

Els atemptats terroristes de l'11M van representar, segons l'analista David de Ugarte, "el nostre bateg de sang en la Societat Xarxa". No tan sols els atacs van venir d'una organització en xarxa i d'un *hacking* del sistema públic de transports i informació —"*netwar* en estat pur"—, també la ciutadania va reaccionar amb una nova actitud en què la confiança en la pròpia xarxa d'informació, la velocitat i la viralitat van portar a una mobilització social capaç de condicionar el clima social i els resultats electorals. El ciberactivisme es va instal·lar entre nosaltres a cop de SMS.

Malgrat que els projectes centrats en l'ús de les noves tecnologies i les xarxes socials són encara escassos, des d'aleshores les ONG de pau no han desaprofitat els nous espais oberts per disseminar informació, promoure recollides de signatures o portar a terme enviaments massius de queixes a responsables polítics. El ciberactivisme s'ha convertit així en una bona porta d'entrada per vincular el pacifisme de caire genèric, emocional i ètic a un programa d'acció orientat a la incidència política al voltant de diferents conflictes.

Cal preguntar-se, però, per l'aparent dificultat d'encaixar els valors en què se sustenten les ciberaccions i la necessitat d'entendre els conflictes i els processos de pau des de la reflexió i l'anàlisi, sense restriccions de temps ni d'espai. És ben cert que moltes ciberaccions s'inscriuen còmodament entre els paràmetres de la "percepció itinerant": tot va de pressa, manca context i sovint saltem d'acció a acció sense comprovar la profunditat de l'aigua. Tant és així, que els més escèptics ja han encunyat els termes *slacktivism* (*slack* = 'mandrós') i *clickactivisme* com a divisa d'aquesta nova manera d'actuar.

Entre el ventall d'eines i espais a la xarxa podem trobar-ne algunes que, com Twitter i Facebook, ens poden ser útils per aconseguir i distribuir informació de manera massiva i ràpida, generant estats d'opinió més o menys efímers. Les darreres setmanes han estat un bon exemple de com la xarxa multiplicava la cultura de pau a través de la difusió de campanyes com el Dia de l'Acció Global contra la Despesa Militar (#gdams) o d'informacions sobre alguns conflictes que arribaven directament de l'interior dels països on havien esclatat (Costa d'Ivori). Cal destacar també la influència de l'agenda de la xarxa sobre la mediàtica tradicional, molt intensa en el cas de l'ús de bombes de dispersió de fabricació espanyola a Líbia.

Sovint, però, la potencialitat d'aquestes eines pot quedar reduïda a un intercanvi d'impressions, més o menys superflu, entre un cercle d'agents afí i un xic ampliat gràcies a l'ariet tecnològic. Després de tant soroll, som, en el fons, els mateixos parlant del mateix? Quantes ONG de pau conversen a la xarxa amb ciutadania i entitats que no són afins als seus plantejaments?

Potser quan parlem d'eines per a la ciberacció també n'hauríem d'incloure altres, com les *wiki* i els blocs, que, més enllà de la distribució d'informació, ens poden ajudar a generar continguts de manera col·lectiva i a construir els significats comuns que han de permetre assumir una sòlida cultura de pau que, certament, es mou en paràmetres de creixent complexitat. Potser caldria ampliar l'abast del concepte ciberactivisme per incloure-hi qualsevol acció feta per a la transformació amb l'ajuda de les noves tecnologies, independentment de la seva rapidesa, la seva facilitat i el seu afany d'urgència. En qualsevol cas, sempre es tractarà d'integrar-ho tot en una estratègia de comunicació també complexa que, sense oblidar els mitjans tradicionals, combini eines, objectius i públics diversos.

No podem entendre les xarxes socials només com una manera d'arribar a més gent: amb el seu ús, els agents de pau s'aproximen al cor de valors associats al seu treball, com l'horitzontalitat, la participació, la transparència, la gestió democràtica i, sobretot, el diàleg i la negociació. Amb aquestes eines o altres, l'important és l'actitud comunicativa, amb afins i no afins. La naturalesa dialògica de les xarxes socials exigeix conversa i col·laboració, i si hi volem fomentar la cultura de pau no ens podem comportar d'acord amb models de comunicació que consideren el receptor com un mer consumidor de missatges o un *sparring*. El repte del moviment per la pau serà, doncs, saber combinar, amb eines i actitud, la necessitat de mobilitzar accions concretes per a la pau, amb l'imperatiu de fomentar una anàlisi complexa dels conflictes, tot essent capaces de discutir i compartir dificultats i propostes amb la base social real i amb l'opinió pública virtual no necessàriament afí que en algun lloc, més enllà, també dialoga.

PER SABER-NE MÉS

Fernando Javier Padilla Angulo

En aquesta ocasió ens dedicarem a conèixer una mica més les relacions entre els mitjans de comunicació i els conflictes armats. Amb aquest propòsit, començarem oferint un breu esbós històric d'aquesta relació secular. Seguidament, us oferim algunes eines que poden ser d'utilitat; en concret, extractes de documents relacionats amb l'ètica periodística en la cobertura de conflictes cruentos, recursos audiovisuals amb algunes de les imatges vinculades amb la guerra i la pau de major impacte al segle xx i el que portem de xxi, a més d'un mapa dels països més perillosos per exercir el periodisme.

1. Esbós històric

Les albors dels mitjans de comunicació poden situar-se als antics imperis xinès, persa i romà. Ja al segle I a. de C., Juli Cèsar creà les *Acta Diurna*, tauletes de bronze que eren llegides en públic i en les quals es recollien les notícies més destacades ocorregudes dins de les fronteres de l'Imperi, com ara batalles, legislació aprovada pel Senat, etc. No obstant això, no és fins al segle xvii quan apareixen les primeres gasetes a l'Europa occidental, amb un contingut similar al dels nostres diaris actuals.

La relació entre mitjans de comunicació i conflictes armats s'estreny durant la primera meitat del segle xix amb l'aparició de la figura del corresponsal de guerra, i destaca el paper que van tenir els principals diaris britànics durant les campanyes de Napoleó a Espanya i Alemanya (1805-1814) i durant la Guerra de Crimea (1853-1856). La difusió del telegrama al llarg de l'últim terç del segle xix facilità enormement la tasca dels corresponsals, que abandonaren un estil més proper a l'assaig literari per dedicar-se a redactar articles i columnes en què narraven breument el desenvolupament de les guerres.

Cal dir que fins ben superat l'equador del segle xx, els mitjans de comunicació eren emprats principalment com a maquinàries de propaganda dels estats. Resulta simptomàtic que un aleshores jove oficial de l'exèrcit britànic, Winston Churchill, cobrís per a diversos diaris londinencs les guerres al nord de l'Índia, Sudan i Sud-àfrica, lloant amb gairebé cap crítica les gestes militars dels seus companys d'armes. Potser el més gran exemple d'aquest tipus de premsa propagandista fou el naixement de la premsa groga al Nova York de finals del segle xix, on els editors de diaris Joseph Pulitzer i William R. Hearst van mantenir una pugna durant la Guerra Hispano-Nord-americana per publicar les notícies més sensacionalistes, a costa de la seva veracitat. La implosió accidental del cuirassat *USS Maine* al port de l'Havana el febrer de 1898, que ells atribuïren falsament a agents espanyols i acabà servint a la Casa Blanca com a *casus belli* per entrar en la guerra, és paradigmàtic.

La utilització dels mitjans de comunicació —als quals als anys vint s'afegeix la ràdio— per part dels estats com a eines propagandístiques seguí sense grans variacions al llarg del segle xx, essent empleats recurrentment per elevar la moral de la tropa i la població durant les dues guerres mundials. La nostra Guerra Civil no en fou una excepció, i va destacar la presència d'Ernest Hemingway com a corresponsal de guerra per a una agència de notícies dels Estats Units.

La Guerra de Vietnam (1964-1975) suposà un punt d'inflexió: va irrompre a escena la televisió. Per primera vegada en la història, corresponsals de guerra i operadors de càmera viatjaren incrustats en unitats militars dels Estats Units, podent captar i difondre amb notable llibertat imatges de la crua realitat d'una guerra que la nació americana estava perdent. Aquestes imatges, moltes d'elles emeses en directe, que cada nit veien milions de ciutadans als seus televisors, aconseguiren canviar la posició d'una opinió pública, que passà a oposar-se majoritàriament al conflicte. D'aquí ve que sigui un lloc comú dir que la Guerra de Vietnam es va començar a perdre a les llars dels Estats Units.

En endavant, l'actitud dels governs fou seleccionar els periodistes que s'anaven a incrustar a les seves unitats militars, per tal de fer confraternitzar combatents i informadors. Aquest fet repercutia negativament en l'objectivitat dels reports, que, a més, eren sotmesos a censura. És l'anomenat model *pool media*, aplicat de la Guerra de les Maldives (1982) ençà. En algunes ocasions, fins i tot s'ha impedit la presència de periodistes, com a la invasió de l'illa de Granada per part dels Estats Units (1983).¹ Davant d'aquest fet, les cadenes CBS i ABC van dur el seu govern davant els tribunals per haver violat la primera esmena de la Constitució, que garanteix el dret a la informació.

No obstant això, la voluntat de controlar la informació per part dels estats s'ha vist confrontada per la tenaç tasca de nombrosos mitjans que no han volgut renunciar a oferir la seva pròpia visió dels conflictes. Després de les limitacions a la llibertat d'informació imposades durant les intervencions a Panamà i l'Iraq, la cobertura informativa de l'actuació del contingent militar de Nacions Unides durant la guerra civil de Somàlia, iniciada l'any 1991, suposà un punt d'inflexió. Les imatges de cadàvers de marines dels Estats Units essent arrossegats i vexats pels carrers de Mogadiscio escaparen al control del Pentàgon i causaren en la població dels Estats Units, i occidental en general, un rebuig a la intervenció a la banya d'Àfrica.²

En endavant, la pugna entre la llibertat d'informació i el control d'aquesta per part dels estats ha continuat sent una tònica general. Un clar exemple és el descontent per part del govern dels Estats Units amb la cobertura que donaren nombrosos mitjans internacionals durant la intervenció del 2003 a l'Iraq. L'atac per part d'un tanc de l'exèrcit nord-americà contra l'Hotel Palestina de Bagdad, on s'allotjaven bona part dels periodistes que cobrien la guerra,³ en suposà un tràgic exemple. No obstant això, la presència de mitjans de comunicació que escapen al control informatiu segueix essent una realitat, malgrat que l'Iraq és el país on més periodistes han estat assassinats en els darrers anys.⁴

El cas de l'Afganistan presenta certes similituds. Malgrat això, l'estat de guerra que viu el país dificulta enormement la lliure circulació de periodistes sobre el terreny. A més, l'actitud vers els mitjans de comunicació dels països que formen part de la coalició internacional sota comandament de l'OTAN varia, passant del model *pool media* que poden practicar els Estats Units, el Regne Unit, Holanda o Itàlia, que permeten la presència de periodistes incrustats a les seves unitats de combat, al model molt més restrictiu d'Espanya, que limita la zona de treball dels periodistes a les bases militars. A pesar d'això, persisteix la presència d'informadors que treballen al marge de la protecció/control de les tropes internacionals.

Finalment, la irrupció en escena de les noves tecnologies, principalment la telefonia mòbil i les xarxes socials a Internet, com ara Facebook o Twitter, han democratitzat enormement la capacitat de transmetre informació. En les revoltes i revolucions que s'estan succeint al món arabomusulmà és constant el degoteig d'imatges i relats transmesos per simples ciutadans, escapant a la censura dels seus governs. Aquests nous canals de la informació han estat vitals per conèixer de primera mà el que està passant al Sàhara Occidental, Tunísia, Egipte, Líbia, Bahrein, Síria o el Iemen. Tot i que no són informacions generades pels mitjans de comunicació, sí són recollides i utilitzades per aquests, com a eina de suport i complement a la cobertura "tradicional" dels conflictes.

2. Documents i recursos relacionats amb l'ètica del periodisme als conflictes armats

A continuació oferim articles referents al tractament de conflictes armats d'alguns dels codis ètics del periodisme més destacats:

Principios Internacionales de Ética Profesional del Periodismo de la UNESCO de 1983 (es pot consultar la versió completa en: http://www.ciberjura.com.pe/index.php?option=com_content&task=view&id=2226&Itemid=9%29).

Principio IX: Eliminación de la guerra y de otros grandes males que enfrenta la humanidad El compromiso ético con los valores universales de la humanidad llama a que el periodista se abstenga de cualquier justificación para la incitación a las guerras de agresión y a la carrera de armamento, especialmente en el caso de armas nucleares, y el resto de las demás formas de violencia, odio o discriminación, especialmente el racismo y el *apartheid*, así como la opresión por regímenes tiránicos, el colonialismo y neocolonialismo, y otros grandes males que afligen a la humanidad, tal como la pobreza, la desnutrición y las enfermedades. Haciendo así, el periodista puede ayudar a eliminar la ignorancia y el desentendimiento entre la gente, hacer a los ciudadanos de un país sensibles ante las necesidades y deseos de otros, asegurar el respecto a los derechos y la dignidad de todas las naciones, de toda la gente y de todos los individuos sin la distinción de raza, sexo, lengua, nacionalidad, religión o convicción filosófica

Resolució 1003 sobre ètica del periodisme del Consell d'Europa de 1993 (es pot consultar la versió completa en: <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta93/ERES1003.htm>)

Situations of conflict and cases of special protection

33. In society, situations of tension and conflict sometimes arise under the pressure of factors such as terrorism, discrimination against minorities, xenophobia or war. In such circumstances the media have a moral obligation to defend democratic values: respect for human dignity, solving problems by peaceful, tolerant means, and consequently to oppose violence and the language of hatred and confrontation and to reject all discrimination based on culture, sex or religion.

34. No-one should remain neutral vis-à-vis the defence of democratic values. To that end the media must play a major role in preventing tension and must encourage mutual understanding, tolerance and trust between the various communities in regions where conflict prevails, as the Secretary General of the Council of Europe has set out to do with her confidence-building measures in the former Yugoslavia.

35. Having regard to the very specific influence of the media, notably television, on the attitudes of children and young people, care must be taken not to broadcast programmes, messages or images glorifying violence, exploiting sex and consumerism or using deliberately unsuitable language.

Codi Deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya, 1996 (es pot consultar la versió completa en: http://www.periodistes.org/documents_codi_deontologic):

Annex 5. Recomanacions per a la cobertura de conflictes armats o bèl·lics

1. Donar veu a tots els actors i promoure la comprensió entre les parts implicades. Afavorir el diàleg.

2. No deshumanitzar cap part; cal parlar de les víctimes i també dels victimaris.
3. Evitar el llenguatge de les parts combatents i dels seus aliats. Exposar els enganys de qualsevol d'aquestes.
4. Mostrar els grups que en la base treballen per la pau, no només els dirigents. En particular, els esforços de la societat civil, que atén les víctimes físicament, materialment i emocionalment.
5. Explorar els conflictes en la seva complexitat i tractar la violència i els seus efectes tant visibles com invisibles, però també ocupar-se de les causes diverses que els han generat.
6. Els mitjans han d'evitar el sensacionalisme i també impedir l'emissió sense control de missatges en línia que siguin bel·licistes, xenòfobs, racistes i sexistes.
7. Informar dels conflictes encara que no hi hagi violència pot ajudar a prevenir-la.
8. No abandonar la cobertura després de l'alto el foc i ocupar-se de la resolució, la reconstrucció i la reconciliació.
9. Aprofitar les similituds entre els conflictes perquè les experiències constructives ajudin els que encara no han trobat un camí de resolució.
10. Cal fer esment sempre de les fonts de la informació, particularment quan representen actors enfrontats, i tenir en compte que terceres fonts enriqueixen la visió del conflicte. En cas d'informacions fetes sota censura o imposicions, cal fer-ho saber als receptors.

EthicNet. Journalism Ethics (<http://ethicnet.uta.fi/>): Pàgina web que recull els codis de ètica periodística de la major part dels països europeus, a més d'alguns extraeuropeus, com els Estats Units, fins a un total de quaranta-sis.

3. Recursos audiovisuals

A continuació oferim una sèrie de documents audiovisuals relacionats amb la pau i la guerra, la solidaritat i la violència, del segle xx i del que portem del xxi. Hem seleccionat les fotografies i els talls de ràdio i televisió que aquí presentem sense seguir un criteri estricte, sinó atenent al seu impacte mediàtic, difusió, rellevància històrica o proximitat a la nostra societat.

* Dona plorant un mort (http://3.bp.blogspot.com/_jACZiY2oK9w/SL8TnzBukXI/AAAAAAAAAUI/CyMS0L0Fhos/s400/Bombardeo%2Ben%2BL%C3%A9rida%2B2.jpg), després del bombardeig de Lleida per part de l'aviació franquista el novembre del 1937.

* Retransmissió de la BBC de la rendició d'Alemanya el 7 de maig del 1945 (http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/may/7/newsid_3578000/3578325.stm).

* Imatge que donà lloc al *flower power* (http://3.bp.blogspot.com/_26gKH8pQnYE/S7Yw3Y-xrnl/AAAAAAGOA/ZQLRgASUV28/s1600/Flower_Power.jpg), presa durant una manifestació contra la guerra de Vietnam realitzada a Washington DC l'any 1967.

* Marxa per la Pau a Washington DC (1971) contra la guerra de Vietnam (<http://www.youtube.com/watch?v=q8U6Oh9uSY8>). Aquestes imatges corresponen a una de les nombroses manifestacions multitudinàries que es van fer a la capital dels Estats Units per mostrar al govern l'oposició majoritària de la població a una guerra considerada injusta i inútil.

* "La noia del napalm" (<http://www.youtube.com/watch?v=Ev2dEqrN4i0>). Imatges captades l'any 1972 als afores de Saigon després d'un bombardeig amb napalm per part de l'exèrcit de l'aire de Vietnam del Sud, aliat dels Estats Units, sobre un poblat indefens. ADVERTÈNCIA: aquestes imatges poden ferir la seva sensibilitat.

* Presa de Saigon per part de l'exèrcit de Vietnam del Nord (<http://www.youtube.com/watch?v=ldR2lktffaw>) l'any 1975, aliat de la Unió Soviètica. Aquest enregistrament suposà una humiliació pública per a les totpoderoses forces armades dels Estats Units, que hagueren d'evacuar de manera precipitada la ciutat davant l'avenç de les tropes comunistes. El món veié en directe com Estats Units havia perdut la guerra.

* L'home del tanc (<http://latrola.net/blok/wp-content/gallery/varios/tianan.jpg>). Així fou batejat aquest anònim ciutadà xinès que va plantar cara a una columna de tancs durant les protestes de la plaça de Tiananmen, l'abril del 1989.

* A cops de martell contra el mur de Berlín (<http://blogs.rtve.es/blogfiles/elpostre/Caidadelmurob.jpg>) (1989), per part d'un ciutadà de l'Alemanya Oriental davant de la passivitat de les forces de l'ordre de l'RDA.

* El violoncel·lista de Sarajevo (<http://www.lancetteer.com/images/CellistSarajevo/Evstafiev-bosnia-cello.jpg>) (1992), sobrenom amb el qual es coneix Vedran Smailović, violoncel·lista de l'Orquestra Filharmònica de Sarajevo que interpretà diàriament peces de música clàssica en homenatge a les víctimes del llarg setge que va patir la seva ciutat, des de les runes de la devastada Biblioteca Nacional i Universitària de Bòsnia-Herzegovina.

* El no a la guerra de Barcelona (http://free-news.org/imatges/barcelona_guerra_no.jpg), multitudinària manifestació celebrada el febrer del 2003 contra la invasió d'Iraq per part dels Estats Units i alguns dels seus aliats.

* Entrada a Bagdad de les tropes nord-americanes l'abril del 2003 (<http://www.youtube.com/watch?v=1AGQzQo1HY4>). Després d'un mes de combats, l'exèrcit dels Estats Units entrava a la capital iraquiana. Van tenir lloc dos fets simbòlics que marcarien la prolongació de la guerra al país asiàtic: l'enderroc de l'estàtua de Saddam Hussein, aclamat per la multitud reunida al voltant, i la col·locació de la bandera nord-americana al seu lloc, escridassada pels iraquians, que veieren en aquest acte un símbol invasor i colonialista.

* Mapa dels periodistes assassinats des del 1992 (<http://cpj.org/killed>). La web del Committee to Protect Journalists ens ofereix una útil eina per conèixer el nombre de periodistes assassinats des del 1992, per país i any.

1 Martin, S. E. (2006). "US Media Pools and Military Interventions in the 1980s and 1990s". *Journal of Peace Research*, 43(5), 601-616.

2 *Ibidem*.

3 Com a resultat moriren dos periodistes, entre ells l'espanyol José Couso.

4 Segons les dades ofertes pel Committee for the Protection of Journalists. Es pot consultar la seva web a www.cpj.org

ENTREVISTA

Entrevista a Gervasio Sánchez

Cèlia Cernadas

Periodista de Catalunya Ràdio

GERVASIO SÁNCHEZ, fotògraf i periodista, autor dels projectes "Vidas minadas" i "Desaparecidos". Les víctimes de les mines antipersona van ser l'objectiu del seu primer gran treball. Els desapareguts en els conflictes i el patiment de les seves famílies ha estat el segon, un projecte que el va portar per Amèrica Llatina, Àsia i Europa. "Desaparecidos" s'està exhibint a tres punts diferents de l'Estat Espanyol: 250 fotografies, moltes de gran format, que mostren sales de tortura, presons i, sobretot, persones; persones que porten dècades, en molts casos, buscant els seus familiars. Però Gervasio Sánchez (Còrdova, 1959), periodista del diari Heraldo de Aragón, també treballa l'actualitat del dia a dia, i deixa constància de les seves impressions al seu bloc "Los desastres de la guerra" (<http://blogs.heraldo.es/gervasiosanchez/>)

Diu vostè que el periodista de guerra no pot considerar-se com a tal fins que no porta quaranta anys dedicant-s'hi..

El mal anomenat periodisme de guerra és una especialització més del periodisme, amb les seves pròpies regles. I crec que hi ha gent al món del periodisme a qui els encanta ser els protagonistes, quan els protagonistes haurien de ser les històries. Em sorprèn molt quan conec periodistes que ni tan sols han viscut la perifèria de la guerra i que es defineixen així, com a periodistes de guerra. Imagina't ara un jove que va ara a Líbia, escriu unes quantes cròniques, i ja es considera com a tal. Jo porto 25 anys dedicant-me a aquesta especialitat, i ni em declaro periodista de guerra ni vull fer-ho. Qui vulgui ser periodista o fotògraf de guerra s'ha sotmetre a les conseqüències, i treballar-hi tota la seva vida.

Com ha evolucionat la representació de la guerra als mitjans de comunicació?

El periodisme de conflicte sempre ha estat molt relacionat amb l'espectacle. No només avui, que ja és un escàndol, està passant des de fa dècades. Ja es va veure a la guerra civil espanyola, on se li donava més importància a fotògrafs mediàtics, alguns molt bons, com Robert Capa. Des de la mateixa professió, el periodisme de guerra sempre s'ha vist com una cosa mitificada, on un va a passar-hi por, a passar-hi moments molt durs, a ser un heroi, quan, en realitat, del que es tracta és de fer una feina. L'evolució en les últimes dècades ha estat negativa sobretot per la influència de la televisió, que obliga a fer les coses molt ràpid, amb molta competitivitat, sense temps per reflexionar.

I com queda la professió?

A la guerra hi ha periodistes molt bons i periodistes dolentíssims que enganyen contínuament. També influeix que els mitjans només volen aquest espectacle, sobretot la televisió. Fa uns anys et demanaven una crònica de 3 minuts, i avui de 50 segons, i per tant molts acaben caient en el sensacionalisme i construint la crònica a partir del més evident i el més cridaner. I també passa a la premsa escrita. Fa vint o trenta anys, quan anaves a Bòsnia, o a Sudamèrica, tenies autèntics problemes per enviar la teva crònica. A vegades el telèfon no funcionava, era molt car, a vegades trobaves un fax... I resulta que avui, que és tan fàcil transmetre, els periodistes cada cop s'allunyen més dels llocs on passen les coses i cobreixen conflictes a milers de quilòmetres, simplement filtrant el que es cou a Internet. Estem parlant d'una corrupció periodística gravíssima.

En contraposició a això, "Desaparecidos" és fruit de molts anys de feina pausada. Què el mou per dedicar-se tants anys a una sola causa i com aconsegueix visibilitzar aquesta feina tenint el compte el que comentava?

Precisament, com li dedico tant temps, no tinc pressa per veure el resultat. Quan es publiqui, s'ha de publicar molt bé. El projecte de "Desaparecidos" va començar al 98 i he trigat 13 anys a materialitzar-lo. Com no tinc pressa, em puc permetre el luxe d'organitzar bé les coses. Al món del periodisme només es pot fer això si hi creus. Mentrestant, faig periodisme d'actualitat. Afganistan, Iraq, Colòmbia, Bòsnia... En aquests països és on jo he treballat els últims anys, i d'aquí han sortit "Vidas minadas" o "Desaparecidos". Aprofitava els viatges per buscar històries a llarg termini. Em finanço gràcies a la feina del dia a dia, i amb aquests projectes aconsegueixo prestigi, qualitat i impacte per a les històries. L'únic secret és treballar més que els altres.

Tant a "Vides Minades" com "Desaparecidos" es percep una relació estreta amb les víctimes, amb aquestes persones amb noms i cognoms...

L'obligació del periodisme és transmetre amb decència el que estàs veient. Sempre li dic als periodistes joves que si no estàs disposat a viure el dolor de la guerra, de les víctimes, no pots transmetre amb decència.

Quines responsabilitats té doncs un periodista que treballa en una zona de conflicte i, per tant, amb el patiment humà?

Molt altes. No pot danyar més la persona que està patint: a vegades és més valent deixar de fer fotos que fer-les, deixar de preguntar que fer-ho, perquè els periodistes poden provocar incidents armats. Has d'actuar sota uns paràmetres ètics i morals incontestables. El teu comportament ha de ser prou madur com per no caure en la trampa de buscar una història gratuïta, ràpida i mediàtica. Aquí s'ha renunciat al bon periodisme, hi ha massa connivència amb els polítics... S'ha renunciat al periodisme d'investigació. Què és Wikileaks? Només són filtracions que demostren que els periodistes no han fet bé la seva feina. I aquesta renúncia fa que la societat sigui més manipulable. Un periodista té obligacions. No sóc un periodista compromès, com diuen; sóc simplement un periodista, perquè el periodisme és compromès.

Hi ha formes de violència pitjors que el conflicte armat obert?

Les conseqüències de la guerra a llarg termini són molt dures, les víctimes oblidades d'aquests conflictes, els desapareguts, la gent buscat durant dècades els seus estimats sense ajut de l'Estat, que és qui té l'obligació de protegir els seus ciutadans. Les víctimes del franquisme, per exemple, són víctimes de l'Estat Espanyol, i és l'Estat qui ha de respondre per elles. Quan? Ara? O fa 25 anys, 35 anys... Ara només hem fet el ridícul més absolut amb el comportament vergonyós de la classe política.

I aquí entra el periodista...

Sí, el que vull dir amb tot això és que hem d'estar sempre allà per ensenyar que les guerres són letals, que tenen conseqüències a llarg termini, que l'única veritat inqüestionable de la guerra són les víctimes, i que una guerra només s'acaba quan s'han superat les conseqüències d'aquesta guerra. No importa els anys que hagin passat. Mentre continuï havent desapareguts de la guerra civil espanyola, la guerra no haurà acabat. Mentre hi hagi víctimes de la desaparició forçosa als Balcans, la guerra no haurà acabat, els agradi o no al diplomàtics i als polítics cíncics i hipòcrites que tenim.

Després de tants anys remenant en els conflictes i en la misèria, què ha après sobre l'home?

Que és incapaç de viure sense matar, però no ho dic jo, ho diu la història. L'home sempre ha buscat la guerra. Per què? Perquè la guerra és un gran negoci. Jo he vist matar gent, però per a mi els grans assassins no són els que maten sobre el terreny, són els que fan negoci a la rebotiga de la guerra, amb la venda d'armes, aconseguint petroli, coltan o diamants finançant un grup armat, com passa a Àfrica, aconseguint contractes petrolífers amb un tal Gadaffi amb qui fa poc tots fèiem negocis i a qui ara ataquem. L'home negocia amb la mort, negocia amb la guerra i se'n beneficia d'ella, i mentre sigui un negoci, la guerra no es podrà extirpar.

Precisament, les xifres sobre comerç internacional d'armes no paren de créixer...

El cas d'Espanya és un escàndol de tals dimensions que em costa d'entendre. Com és possible que un govern com el d'ara, hagi quadruplicat la venda d'armes en només set anys? El govern que més ha instrumentalitzat, trepitjat i utilitzat la paraula pau, el govern que va guanyar les eleccions pel rebuig a la guerra d'Irak... Aquest govern és el que ha quadruplicat la venda d'armes espanyoles davant la passivitat de l'opinió pública.

TRIBUNA

L'educació per la pau i l'escolta

Marina Caireta i Sampere

Educadora i coordinadora del programa d'Educació per la Pau de l'Escola de Cultura de Pau

Sis hindús savis dedicats a l'estudi van voler saber què era un elefant. Com que eren cecs, van decidir fer-ho mitjançant el tacte. El primer va arribar al costat de l'elefant, va xocar contra el seu ample i dur llom i va dir: «Ja veig, és com una paret». El segon, palpant l'ullal, va cridar: «Això és tan agut, rodó i llis que l'elefant és com una llança». El tercer va tocar la trompa retorçada i va cridar: «Déu me'n lliuri! L'elefant és com una serp». El quart va estendre la seva mà fins al genoll, va abraçar la pota i va dir: «Està clar, l'elefant és com un arbre». El cinquè, que casualment va tocar una orella, va exclamar: «Encara el més cec dels homes s'adonaria que l'elefant és com un ventall». El sisè, que va tocar l'oscil·lant cua, va dir: «L'elefant sembla una soga». I així, els savis discutien llargament. ¿Qui tenia raó?

Les persones ens trobem implicades en conflictes, i hi lluitem per satisfer les nostres necessitats; això és legítim. El repte rau a fer-ho de manera no-violenta i cooperativa, en buscar respondre a la pregunta “¿Com ho fem els dos conjuntament per solucionar el problema que compartim?”, i superar el plantejament competitiu “¿Com ho faig per resoldre el meu problema, tot i que hagi de passar per sobre de l'altre?”. Això requereix de molta escolta.

Com els sis savis cecs, en la lluita per les nostres necessitats sovint ens perdem en confondre el conflicte (l'elefant sencer) amb la nostra percepció (una part de l'elefant), construïda en base a les nostres necessitats, habilitats i trajectòria personal. Sense capacitat d'escolta, mai podrem reconèixer l'elefant sencer.

Des de l'educació per la pau (EP) entenem que per assolir aquest repte cal esforçar-nos a proveir-nos de recursos i habilitats que ens ho facin possible; és el que anomenem la provenció. Aquest procés requereix de diferents passos: coneixement d'un mateix i de l'altre, estima mútua, confiança, comunicació i cooperació. La comunicació apareix com aquell treball vinculat a ser capaç d'explicar-me i d'escoltar l'altre, tant en moments de calma com de tensió. A saber escoltar activament, és a dir, a escoltar fins a entendre el que em vol dir l'altra persona i, sobretot, a fer que aquesta se senti escoltada.

Però com els sis cecs, no en tenim prou, amb l'orella, per escoltar. D'una banda, tenim condicionants interns que ens faciliten o dificulten poder escoltar: el sentiment d'amenaça o el qüestionament de la pròpia persona que sovint vivim en el conflicte; la ràbia que ens enquistia en la postura més tancada; una cultura que ens orienta vers una mirada específica del món; una educació més o menys rígida, etc. Condicionants dels quals possiblement no som conscients, i que hem de reconèixer, acceptar i transformar.

De l'altra, sovint es parla de l'escolta com quelcom relacionat amb les orelles. Els sis savis discuteixen des de les orelles però investiguen des de molts altres sentits. A l'àmbit de l'EP entenem que l'escolta va molt més enllà. Certament, entendre les paraules que l'altre ens diu és important, però no suficient. Som en el món en la mesura que tenim un cos físic que ens hi dona presència i ens permet rebre'n estímuls, als quals responem expressant-nos. Aquest procés continu de recepció-expressió és el que entenem com a comunicació, però aquesta pot ser verbal o no verbal, a través de la mirada, del tacte, del gest, de l'olor, etc. Es diu que la comunicació no verbal representa el 70 per cent del missatge, enfront del 30 per cent de la verbal.

I més enllà del cos, cal saber escoltar des del cor. Coneixem la importància d'escoltar les paraules, però ens han ensenyat poc la d'escoltar les emocions, i sense saber-les interpretar difícilment es poden transformar els conflictes.

En conclusió, des de l'EP entenem que educar en habilitats per a l'escolta requereix:

- * Educar en la provenció, en tant que habilitats per a la convivència.
- * Treballar tècniques i recursos de comunicació i escolta activa: tècniques com saber parafrasejar, recapitular, preguntar de forma adequada, mostrar atenció, etc.
- * Desenvolupar els diversos llenguatges expressius per ampliar les habilitats comunicatives de receptivitat des de tots els sentits i d'expressió des de tots els llenguatges (treballar des de la plàstica, la música, el teatre, etc.).
- * Educar en les emocions, reconeixent el pes d'aquestes en els conflictes i la importància de saber-les identificar i expressar.

D'acord amb l'Osama

Pablo Aguiar
Tècnic de l'ICIP

En aquests temps d'indignació generalitzada haver d'escriure sobre la mort d'Osama Bin Laden resulta decebedor. Tanmateix les opinions majoritàriament expressades m'exigeixen fer-ho. Estem a prop del desè aniversari del fatídic atemptat contra les torres bessones i el posterior inici de l'anomenada "guerra contra el terror". No obstant, tot i alguns avanços importants com la CPI, el guany final és bastant minso, avui reivindicar els drets humans i la justícia sense excepcions s'han convertit en opinions minoritàries i sovint considerades fruit d'una mena de progressisme il·lús i passat de moda.

Anem a pams. Osama Bin Laden no era una persona per la qual tingués una particular simpatia. Ni el seu fanatisme religiós, ni l'ús de la violència, feta servir de forma massiva, indiscriminada i contra població civil es poden trobar més lluny de les meves conviccions. Tanmateix gaudia d'un cert predicament per algunes persones, especialment pel seu suposat antiamericanisme, però l'anàlisi de les simpaties que generava aquest assassí serien un altre article. El cert és que en la nostra mediàtica societat, necessitada d'ídols i també de personificar els enemics, havíem convertit a l'Osama Bin Laden en l'enemic número u, la personificació del terrorisme internacional.

Doncs bé, el dia 2 de maig, llegíem per sorpresa que l'exèrcit dels Estats Units havia abatut al líder d'Al Qaeda. Gradualment es van anar coneixent alguns detalls, però tal era el grau de confusió que durant unes hores van veure l'aparició d'una fotografia bastament manipulada així com la notícia donada per alguns mitjans que els soldats nord-americans s'havien emportat les gallines i les vaques en els helicòpters.

Portar a terme una operació militar en territori d'un altre país, sense coneixement d'aquest, contravé diversos tractats internacionals. Cal aclarir que no és evident que l'operació es portés a terme sense coneixement de Pakistan, això és només el que han manifestat ambdós països, però Wikileaks fa temps que ens està demostrant el que sospitàvem: a la política internacional la distància entre les declaracions i els fets és sovint de 180°.

Entra dintre del probable que una intervenció militar contra un suposat terrorista acabi amb morts. La veritat és que ben aviat (17 de setembre de 2001) George Bush Jr. va declarar que l'Osama era un objectiu buscat "Dead or Alive", tal qual el llunyà oest (si fos una paròdia probablement no ho hauria fet millor). També resulta revelador que quant més sabem de l'operatiu més sembla que l'objectiu principal i prioritari era el d'assassinar Bin Laden. Primer van dir que estava armat, després que semblava que ho estava, per a més tard explicar que estava a punt d'estar-ho. Tot plegat, que diria l'Iker Jimenez "*plantea cuanto menos dudas inquietantes...*". Però ja dic que, tot i molt greu, no és exactament la seva mort el que més em preocupa, són les seves conseqüències.

En primer lloc cal recordar, entre d'altres, les paraules del secretari general de Nacions Unides que es declara "*alleugerit perquè s'ha fet justícia*", tot podent acceptar la mort de Bin Laden com una conseqüència inevitable de l'operació militar, el que és evident és que el que ha succeït no pot estar més lluny de qualsevol concepció moderna que tinguem de la justícia. Matar a algú mai és justícia, però si ho fem sense l'existència d'un judici encara ho és menys. Allò semblava que ho teníem clar, però les diverses reaccions m'han obligat a escriure una obvietat com aquesta.

En segon lloc, hi ha els qui, tot i reconèixer que en termes ètics podia no ser la millor opció, en termes d'efectivitat no dubten dels beneficis de l'acció. Aquí podem incloure, entre d'altres, a Catherine Ashton, alta representant de la política exterior de la UE, o el president del govern espanyol, un dels més ràpids en felicitar a Obama, que en seu parlamentària va declarar "*la comunidad internacional ha valorado de manera prácticamente unánime que la desaparición del terrorista Bin Laden es una noticia que favorece la seguridad y la lucha contra el terrorismo internacional*". Algú creu de veritat que els GAL, per posar un exemple proper, van tenir alguna incidència positiva en el terrorisme?. Que no sabem prou be que això va engrandir la base social en la que es sustentava? Per acabar amb el terrorisme l'única eina efectiva, no ja ètica, és l'ús del dret, de la llei, no hi ha dreceres. I qui no ho cregui així val més que escolti les sàvies paraules de Gandhi "*ull per a ull ... i acabarem tots cecs*".

Com a conclusió estic convençut que Bin Laden hagués estat completament d'acord en aprovar una operació com la que va acabar amb la seva vida. Si ell hagués estat al capdavant d'un exèrcit i un servei d'intel·ligència i hagués volgut acabar amb un terrorista, no tinc cap dubte que hauria aprovat una acció com aquella. I ell també l'hauria anomenat justícia. A alguns això els hi hauria de fer reflexionar. A mi hi ha similituds que m'indignen.

RECOMANEM

Informe 2011 Amnistía Internacional: El estado de los derechos humanos en el mundo

<http://www.amnesty.org/es/annual-report/2011>

Amnistia Internacional ha publicat el seu informe anual sobre la situació dels drets humans al món, fruit de la investigació a 157 països i territoris durant l'any 2010.

En primer lloc, l'informe presenta de manera general les conclusions regionals. En aquesta edició, els temes clau són: llibertat d'expressió, justícia internacional, rendició de comptes de les empreses, pena de mort, drets reproductius i la situació a Orient

Mitjà i el nord d'Àfrica. A la segona part, es dedica una secció a cada país, amb la descripció de l'estat dels drets humans en aquest lloc concret i els casos particulars a destacar. Finalment, s'exposa la fase en què es troben alguns tractats internacionals i regionals als diferents països.

El títol del pròleg, "El activismo usa nuevas herramientas para hacer frente a la represión", reflecteix clarament la tendència en la lluita pels drets humans durant l'any passat. I és que les noves maneres que tenen els ciutadans en general i els activistes en particular d'enfrontar-se a les violacions dels drets humans han suposat un moment històric en la causa. Wikileaks (i les revelacions sobre violacions de drets humans consentides o no castigades pels estats), les xarxes socials d'Internet i la telefonia mòbil han protagonitzat moments únics en la lluita a favor dels drets humans. Han estat presents, per exemple, durant les demandes de llibertat, dignitat i justícia a Orient Mitjà i al nord d'Àfrica i en les mostres de suport d'internautes xinesos anònims al guanyador del premi Nobel de la Pau, Liu Xiaobo.

No obstant això, les noves tecnologies no deixen de ser eines per canalitzar les demandes i només són, encara, una possibilitat per a un canvi real. Aquest canvi real hauria de permetre acabar amb els casos de violació de drets humans que Amnistia Internacional ha detectat, com les restriccions a la llibertat d'expressió a almenys 89 països; la desprotecció de periodistes i dones arreu del món; la situació precària de minories, refugiats i persones migrants; i la denegació del dret de la veritat i la justícia en zones de postconflicte.

M.A.T.

United States Peace Index

<http://www.visionofhumanity.org/>

L'Índex de Pau del Estats Units (USPI, per les sigles en anglès), creat per l'Institut per l'Economia i la Pau, és una eina innovadora que exposa el nivell de pau de cada un dels 50 estats federats dels EUA, determinat a partir de cinc indicadors clau: el número d'homicidis, el número de delictes violents, el número de policies, el número de convictes, i la facilitat d'accés a les armes petites i lleugeres. Tot i que per definició aquests indicadors ofereixen una descripció de pau en clau negativa, és a dir entesa com l'absència de violència, l'Índex va més enllà correlacionant la reducció de violència amb altres variables socioeconòmiques, agrupades en els següents àmbits: l'educació, la sanitat, l'economia, i la política i demografia. Així, demostra com els ambients més favorables per la pau són aquells on les persones tenen més facilitat per accedir a l'educació, a serveis sanitaris, i

disposen de més oportunitats econòmiques.

D'altra banda i malgrat les limitacions existents pel que fa les dades que mesurin els impactes de la pau sobre l'economia, l'USIP evidencia les repercussions positives sobre l'economia dels EUA, si aquests assolissin els mateixos nivells de pau que al Canadà.

H.A.

Documental: “Comerciantes de armas”

2009–França-57'

Direcció: Stéphane Malterre

Producció: Tac Presse.

Una rigorosa investigació sobre les peces que fan moure el gran engranatge del comerç d'armes, pren com a punt de partida l'empresa d'armament belga *FN Herstal* que ven els seus productes a més de 100 països i dona feina –entre les sucursals repartides per gairebé els 5 continents- a més de 3.000 treballadors.

El documental ofereix un clar i detallat seguiment dels diferents nivells i actors que prenen part en aquest mercat: des de la perícia dels alts comercials en vendre els seus productes al “saló internacional de defensa” –on s'exposen a mode d'espectacle grotesc les últimes tendències en matèria armamentística; a la implicació i habilitat dels polítics europeus en afavorir quantioses compravendes amb els exigents clients de l'orient mitjà; fins a la destresa manual del veterà muntador de metralladores de la fàbrica Herstal i a la manifestació organitzada pels treballadors d'aquesta davant l'executiu Belga, per tal d'aconseguir l'autorització de la venda d'un carregament d'armament –valorat en 12 milions d'euros- al govern Libi del Coronel Gadafi.

Per últim, i sense passar per alt les conseqüències nefastes que té aquest comerç sobre la població civil, ressegueix la petja del major traficant il·legal d'armes del planeta, Viktor Bout, conegut com “el mercader de la mort”, posant de manifest els extraordinaris beneficis que genera el mercat negre, motivat pels embargaments d'armes en diferents països del món.

H.A.

Documental: “Contrabando de Uranio”

2009-França-52'

Direcció: Patrick Forestier

Producció: Tac Presse, Special Investigation i Canal +

La província de Katanga, al sud de la República Democràtica del Congo, és coneguda amb el sobrenom d’“escàndol geològic”, per la gran quantitat de minerals que s'acumulen en el seu subsòl, entre ells el cobalt i coure, però sobretot l'urani. El preuat mineral, que és imprescindible per generar energia nuclear, té totalment vetada la seva explotació i comercialització, llevat que s'executi amb els pertinents permisos i sota el control estricte del govern.

En aquesta regió s'inicia la investigació que ressegueix les tèrboles relacions al voltant del tràfic il·legal de l'urani tant dins del país com fora de les seves fronteres, i en el que hi prenen part tant les autoritats polítiques, l'exèrcit i els serveis d'intel·ligència del Congo, com l'Organització Internacional de l'Energia Atòmica que amb el seu silenci esdevé còmplice d'aquest comerç il·lícit.

Fent un lleuger gir en el fil argumental de la investigació, se'ns ofereix la visió de l'altra cara de la moneda, mostrant com una de les empreses d'energia nuclear més importants del món, la francesa *AREVA*, firma un contracte multimilionari, en un procés oficial i aparentment transparent, per l'explotació d'una mina d'urani a Níger. A més a més, fa palesa la total immunitat de l'empresa que, no obstant hagi estat acusada de no respectar la normativa mediambiental quant a la contaminació atmosfèrica de l'aire i de l'aigua, segueix expandint el seu negoci no només a la regió, sinó a tot el món.

En definitiva, el documental, d'una banda, ens alarma dels alts nivells de corrupció que fan possible el contraban de l'urani al món, posant en entredit el poder coercitiu de les organitzacions internacionals per frenar-lo; i de l'altra, intenta donar alguns ingredients, tot i que no suficients, per desvelar l'opacitat d'aquest comerç que malauradament té conseqüències molt greus sobre el planeta.

H.A.

La violación del embargo

2010–França – 52'
Direcció: Vánina Kanban
Producció: TV Presse

Traficants d'armes, alts càrrecs de la política, les Forces Armades i els serveis secrets de França i Croàcia, insospitats patriotes croats, la complicitat de tercers països i d'alguns organismes internacionals, s'entrecruen en aquest documental d'investigació de producció francesa. Tracta sobre com l'embargament d'armes decretat el setembre de

1991 pel Consell de Seguretat de les Nacions Unides sobre l'ex-Iugoslàvia, amb motiu de la guerra serbo-croata (1991-1995), va ser sistemàticament violat en favor de la causa croata amb el consentiment, en alguns casos fins i tot la participació, presumiblement, de França, que havia votat a favor de l'embargament, i de l'OTAN, encarregada a l'Adriàtic de fer-lo complir.

El documental ens mostra que la posició oficial dels Estats i els organismes internacionals pot habitualment ésser ignorada per ells mateixos quan aquesta xoca amb els interessos de la *realpolitik*, per a la que realment treballen els engranatges de poder. Per tant, aquest treball ens suggereix que les violacions als embargaments d'armes decretats per les Nacions Unides són recurrents, essent el cas croat un clarificador exemple.

F.J.P.

ACTUALITAT

NOTÍCIES DE L'ICIP

Debat sobre la polarització i la conflictivitat a l'Amèrica Llatina

Els dies 5 i 6 de maig va tenir lloc a Barcelona el seminari *Polarització i conflictes a l'Amèrica Llatina. Reptes per a la transformació i la seguretat humana*, organitzat per l'ICIP en el marc del programa d'investigació 'Seguretat humana, transformació de conflictes i investigació per a la pau'.

En les jornades, dirigides pel president de l'ICIP, Rafael Grasa, i el professor de la Universitat de Salamanca, Salvador Martí i Puig, van participar una quinzena de ponents, la majoria provinents de l'Amèrica Llatina. Com a eixos centrals, es van tractar les causes i les conseqüències de la polarització política i social, l'efervescència de nous conflictes, alguns dels quals molt lligats amb el medi ambient, i les noves formes de mobilització social. Dels resultats del seminari se'n publicarà, properament, una relatoria.

La Costa d'Ivori: Iluny, encara, de l'estabilitat

La divisió que viu la Costa d'Ivori, la crisi humanitària que s'ha desencadenat després de cinc mesos de violència post-electoral, i els reptes de futur per al país africà van centrar la taula rodona 'Cap a on va la Costa d'Ivori?', organitzada per l'ICIP i celebrada el passat dimecres, 27 d'abril, al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. En el debat, moderat pel periodista de COMRàdio Siscu Baiges, van participar Albert Caramés, extècnic de desarmament de la missió de manteniment de la pau de Nacions Unides a la Costa d'Ivori (ONUCI) i col·laborador de l'ICIP; Gemma Parellada, periodista freelance corresponsal a la zona; Isabel Higuera, coordinadora de cooperació internacional de la Fundació Akwaba; i Rafael Grasa, president de l'ICIP. Els ponents van analitzar la situació que es viu a la Costa d'Ivori després de la caiguda de l'expresident Laurent Gbagbo i el nomenament d'Alassane Ouattara com a cap de la República i van posar de manifest que, malgrat el desenllaç electoral, es manté una forta inestabilitat al país, fruit dels episodis de violència i la precarietat econòmica.

L'ICIP participa en una conferència internacional sobre possibles escenaris de defensa i seguretat per al 2030

En el marc de les activitats d'internacionalització de l'ICIP i amb la voluntat de marcar el debat en temes d'interès de l'Institut, la tècnica i assistent de la presidència, Léonie van Tongeren, va participar el passat 10 de maig en la conferència final del projecte SANDERA – *the Future Impact of Security and Defence Policies on the European Research Area (ERA)*, un projecte de recerca plurianual finançat per la Comissió Europea i que té com a objectiu promoure la recerca en qüestions emergents que afecten la ciència i la tecnologia europees.

La conferència va tenir lloc al Castell Val Duchesse de Brussel·les (foto), on experts en polítiques de defensa, seguretat i ciència i tecnologia van comentar els resultats dels programes de recerca que s'estan duent a terme a nivell europeu. Els participants van analitzar els diferents escenaris d'interacció entre l'ERA, la recerca en seguretat i defensa i les polítiques d'innovació, de cara al 2030.

Recull d'articles sobre pau i seguretat

Amb l'objectiu de difondre el fons bibliogràfic de l'ICIP, s'ha recopilat en un dossier alguns dels articles sobre pau i seguretat publicats recentment a les més de 200 revistes especialitzades en l'àmbit de la pau que es poden consultar a la biblioteca. Els articles estan distribuïts en vuit categories relacionades amb els principals temes de recerca de l'ICIP (seguretat humana, transformació i resolució de conflictes, construcció de pau i operacions de pau, investigació per la pau, educació per la pau i cultura de pau, justícia en transicions i justícia penal, drets humans i seguretat privada). També s'inclou un recull d'articles sobre Líbia, coincidint amb la intervenció militar en aquell país. Aquest dossier és el primer d'una sèrie que ha posat en marxa l'ICIP i que es poden consultar al web www.icip.cat.

Comença una nova temporada del programa 'Latituds', al 33

El passat diumenge, 1 de maig, va començar la segona temporada del programa 'Latituds' (<http://blogs.tv3.cat/latituds>) del Canal 33, en el qual col·labora l'ICIP amb la producció d'alguns documentals. El programa tracta sobre temes relacionats amb els drets humans, la construcció de la pau i la cooperació al desenvolupament. S'emet els diumenges al vespre (20.15h).

En aquesta nova temporada, l'ICIP ha col·laborat en l'emissió de cinc documentals, dos dels quals ja s'han emès i es poden veure a través del web del programa: 'Euskadi pacifista' i 'Frenant l'armamentisme'. Els altres tres s'emetraran els dies 12 i 26 de juny i el 10 de juliol, i tractaran sobre el comerç d'armes, l'activisme pacifista i l'experiència de Costa Rica com a país sense exèrcit.

Noves publicacions: llibres, relatories i informes

Transformar las sociedades después de la violencia política. Verdad, reconciliación y salud mental, del psicòleg clínic Brandon Hamber (coeditat per l'ICIP i Edicions Bellaterra) és el primer llibre de la nova col·lecció 'Paz y seguridad', adreçada a experts en l'àmbit de la pau, la seguretat i la transformació conflictes, amb especial interès per als qui treballen a l'Amèrica Llatina. El volum, amb pròleg del metge Carlos Martín Beristain, aborda el paper de la salut mental en la justícia durant les transicions i parteix de la premissa que la forma de tractar la violència política és inseparable al context social.

Recentment també s'ha publicat la relatoria del seminari La Pau en moviment. Protestes polítiques, impactes. Les experiències del moviment per la Pau a Itàlia i Espanya (<http://www20.gencat.cat/docs/icip/Continguts/Publicacions/Documents%20i%20informes/Arxius/3-01-64%20Pau%20moviment.pdf>), que l'ICIP va organitzar l'octubre passat a Barcelona; la relatoria del seminari *Pau, conflicte i seguretat a l'Àfrica. Nous reptes i noves perspectives*, celebrat el novembre; i l'informe *Justicia en épocas de transición. Conceptos, modelos, debates, experiencias*, elaborat per Farid Samir Benavides Vanegas, investigador de la Universidad Nacional de Colombia i de la University of Massachusetts, i col·laborador de l'ICIP.

NOTÍCIES DEL MÓN

24ena sessió del Comitè Internacional de Coordinació de les Institucions Nacionals per la Promoció i Protecció dels Drets Humans (ICC)

Del 17 al 20 de maig ha tingut lloc a Ginebra la sessió anual del ICC, on les institucions de les diverses àrees geogràfiques del món s'han reunit per coordinar les seves activitats a escala global, i fer un intercanvi de bones pràctiques, així com també actualitzar les estratègies aplicades per la promoció i protecció dels drets humans.

Detenen l'exgeneral Ratko Mladic, principal acusat del genocidi de Srebrenica

La policia sèrbia va detenir el passat 26 de maig el cap militar dels serbo-bosnians durant la guerra de Bòsnia, Ratko Mladic, a qui s'atribueix la matança de 8.000 musulmans bosnians a Srebrenica, el juliol del 1995. Mladic, fugit de la justícia des d'aquell any, era l'home més buscat de l'antiga Iugoslàvia i ja ha estat traslladat a la seu del Tribunal Penal Internacional de l'Haia, acusat de genocidi, crims de guerra i contra la humanitat.

El TPI demana detenir Muamar Gadafi per crims contra la humanitat

El fiscal en cap del Tribunal Penal Internacional, Luis Moreno Ocampo, ha sol·licitat als jutges del TPI una ordre internacional de detenció contra el líder libi Muamar Gadafi, el seu fill Saif el Islam Gadafi i el cap de la intel·ligència i seguretat militar, Abdulah el Senusi. Segons el fiscal, Muamar Gadafi va ordenar personalment els atacs contra civils libis desarmats i els va planificar amb el seu fill i el responsable dels serveis secrets.

Obama intenta impulsar un nou pla de pau al Pròxim Orient

El president dels Estats Units, Barack Obama, considera que la situació del conflicte del Pròxim Orient és insostenible i ha defensat, en una compareixença pública, que la pau s'ha de construir sobre les fronteres establertes en l'acord de Ginebra de 1967 (prèvies a la Guerra dels Sis Dies, en que Israel va ocupar Jerusalem Est, Cisjordània i la Franja de Gaza). L'Autoritat Nacional Palestina ha celebrat el discurs d'Obama però el primer ministre d'Israel, Benjamin Netanyahu, l'ha rebutjat immediatament. Netanyahu ha dit que les fronteres del 67 són 'indefensables'.

Campanya contra el contraban d'armes entre els Estats Units i Mèxic

Activistes mexicans i nord-americans han engegat una campanya per exigir al president nord-americà, Barack Obama, que freni el tràfic d'armes entre els Estats Units i Mèxic. Els promotors de la iniciativa alerten que el 84% de les armes decomissades en escenes de crim a Mèxic provenen de territori nord-americà i demanen, en una carta adreçada a Obama, que els Estats Units prohibeixin la importació d'armes d'assalt, per evitar que serveixin després per al contraban. Podeu trobar més informació al web www.alianzacivica.org.

Rafael Grasa, President de l'ICIP
Tica Font, Directora de l'ICIP
Pablo Aguiar, Javier Alcalde, Cèlia Cernadas,
Coordinadors del número
Guifré Miquel, Coordinador de la revista electrònica
Disseny/Maquetació: ComCom

Han participat en aquest número:
Pablo Aguiar, Javier Alcalde, Alberto Arce, Helena Ardèvol, Cristina Àvila, Marina Caireta, Cèlia Cernadas, Jordi de Miguel, Xavier Giró, Rafael Grasa, Marta López, Jordi de Miguel, Guifré Miquel, Fernando Javier Padilla, Eugènia Riera, Gervasio Sánchez, Montse Santolino, Maria Àngela Tous.